SHIFOKOR QO'LIDA HAYOT:BIOETIKA VA DEONTOLOGIYANING KUCHI

Axadova Ruxsora Qudratillo qizi
Buxoro Davlat Tibbiyot Instituti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola faqatgina 21-asrning dolzarb mavzularidangina bo'lib qolmay, tibbiyotda doimo o'z kuchini ko'rsatib kelgan. Ushbu maqolamda Bioetika, Tibbiyot etikasi , deontologiya tushunchalariga , shuningdek tibbiyot xodimlarining kasbiy faoliyatlaridagi huquq va majburiyatlari, Tibbiyot xodimlarining o'zaro munosabatlari haqidagi mavzularga to'xtalib o'taman. Tibbiy etikaning asosiy prinsiplari tibbiy amaliyotda uchraydigan muammolar va ularni hal qilish yo'llari haqida va yana tibbiy sir haqida maqolada keng yoritilgan. Shuningdek Tibbiyot xodimlarining etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish bemorlarning xavfsizliklarini ta'minlash va umumiy ishonchni saqlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.*

Kalit so'zlar: *Bioetika, Tibbiy etika, Tibbiy deontologiya, Kasbiy ma'suliyat, Shifokor va bemor munosabati,Yatrogeniya va psixopatiya , Tibbiy sir.*

KIRISH

Tibbiyot sohasida shifokor kasbi nafaqat ilmiy bilim va amaliy ko‘nikmalarni, balki yuqori darajadagi axloqiy mas’uliyatni ham talab qiladi. Inson hayoti va salomatligini saqlash – shifokor qo‘lida bo‘lgan eng ulkan boylikdir. Shu bois tibbiy faoliyatning asosiy tayanchi sifatida bioetika va deontologiya tushunchalari alohida ahamiyat kasb etadi. Bioetika – tibbiy qarorlar qabul qilishda axloqiy me’yorlarni belgilovchi, inson sha’ni va huquqlarini hurmat qilishga asoslangan ilmiy soha hisoblanadi. Deontologiya esa shifokorlarning kasbiy burchlari, majburiyatlari va axloqiy tamoyillarini belgilaydi. Bu ikki sohaning uyg‘unligi bemor hayotini saqlash, kasbiy xatolarning oldini olish va tibbiyotda insonparvarlik tamoyillarini kuchaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu maqolada shifokor faoliyatida bioetika va deontologiyaning ahamiyati, ularning amaliy tibbiyotdagi o‘rni hamda sog‘liqni saqlash sohasidagi zamonaviy chaqiriqlar fonida tutgan o‘rni tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Bioetikaning tibbiyotdagi o‘rni va mohiyati:

Bioetika – bu tibbiyot va biologiya sohalarida inson hayoti, sog‘lig‘i hamda uning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan axloqiy tamoyillar majmuasidir. U shifokor faoliyatida quyidagi asosiy masalalarni qamrab oladi:

Hayot va o‘limga oid qarorlar (reanimatsiya, transplantatsiya, evtanaziya);

Bemorning huquqlarini ta’minlash (axborot berish, rozilik olish, maxfiylikni saqlash);

Tibbiy tajribalar va ilmiy tadqiqotlarning axloqiy mezonlari;

Yangi biotibbiy texnologiyalarni qo‘llashda inson sha’nini hurmat qilish.

Bugungi kunda bioetika faqat shifokorlarning axloqiy qarorlarini boshqarish bilan cheklanmay, balki sog‘liqni saqlash tizimida ijtimoiy adolatni ta’minlashga ham xizmat qiladi.

2. Deontologiya – shifokor kasbiy burchining asosi:

Deontologiya- bu tibbiyot xodimlarining kasbiy burchlari, vazifalari va axloqiy me’yorlarini belgilovchi ta’limotdir. U quyidagi tamoyillarni o‘z ichiga oladi:

Bemor hayotini saqlash va sog‘ligini tiklashga sodiqlik;

Kasbiy sirlarni saqlash – bemor ma’lumotlarini oshkor qilmaslik;

Ishonchli munosabat – bemor bilan muloqotda hurmat va ishonchni ta’minlash;

Doimiy bilim yangilash – yangi ilmiy yutuqlarni amaliyotga joriy etish orqali xatolarni kamaytirish.

Deontologik yondashuv shifokor-bemor o‘rtasida ishonchli aloqani yaratadi va sog‘liqni tiklash jarayonini yanada samarali qiladi.

3. Bioetika va deontologiyaning o‘zaro uyg‘unligi:

Bioetika va deontologiya bir-birini to‘ldiruvchi ikki asosiy tamoyildir. Bioetika tibbiy qarorlarni axloqiy jihatdan to‘g‘ri yo‘naltirsa, deontologiya ularni kasbiy majburiyatlar asosida amalga oshirishga undaydi. Masalan:

Transplantatsiya yoki genetik muolajalar jarayonida axloqiy me’yorlar (bioetika) va kasbiy mas’uliyat (deontologiya) uyg‘unligi zarur;

Bemorning roziligi olinishi va uning huquqlari himoyalanishi axloqiy (bioetika) va burchiy (deontologiya) majburiyatdir;

Tibbiy xatolarning oldini olish va kasbiy xulq-atvorni saqlash ikkala sohaning ham asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

4. Zamonaviy tibbiyotda bioetika va deontologiyaning dolzarbligi:

Texnologiyalar rivoji, yangi davolash usullarining paydo bo‘lishi va murakkab klinik holatlar shifokorlardan yanada chuqur axloqiy qarorlar qabul qilishni talab qilmoqda. Bu jarayonda quyidagilar dolzarb hisoblanadi:

Sun’iy intellekt va biotexnologiyalarni qo‘llashda axloqiy nazorat;

Bemorning hayoti va huquqlarini himoya qilishda xalqaro bioetika standartlariga rioya qilish;

Shifokorlar o‘rtasida kasbiy madaniyat va mas’uliyatni kuchaytirish;

Jamiyatda tibbiy axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash orqali sog‘liqni saqlash tizimiga ishonchni oshirish.

XULOSA

Shifokor qo‘lida inson hayoti va sog‘ligi eng ulkan boylik sifatida e’tirof etiladi. Ushbu mas’uliyatli faoliyatda bioetika va deontologiya tamoyillari ajralmas o‘rin tutadi. Bioetika shifokorni axloqiy me’yorlarga asoslangan qarorlar qabul qilishga undasa, deontologiya uning kasbiy burchlarini aniq belgilaydi. Ularning uyg‘unligi bemor huquqlarini himoya qilish, tibbiy xatolarni kamaytirish va tibbiyotga bo‘lgan ishonchni kuchaytiradi.Zamonaviy tibbiyot sharoitida bu ikki yo‘nalishning ahamiyati yanada oshib bormoqda. Biotexnologiyalar, gen muhandisligi, transplantatsiya, sun’iy intellekt kabi yangi

yutuqlar tibbiyotda axloqiy masalalarni chuqur tahlil qilishni talab etadi. Shu sababli shifokorlar nafaqat ilmiy bilim va amaliy ko‘nikmalarga, balki yuksak axloqiy mas’uliyatga ham ega bo‘lishlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xalmatova Багно Turdixodjayevna Tibbiyot kasbiga kirish /Ma’rif Shakirovich Karimov, Alisher Oripovich Oxunov /. Darslik. - Toshkent: ”NIF MSH”, 2020, 320 bet.darsligi

2. Jo‘rayev A., Abdug‘aniyev A. Tibbiyotda bioetika va deontologiya asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2020.

3. Karimov B. Tibbiyot etikasining nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

4. Abdullayev Sh., Rahimova N. Bioetika: Tibbiyotda axloqiy tamoyillar. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.

5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi. Tibbiy deontologiya va bemor huquqlari to‘g‘risidagi me’yoriy hujjatlar to‘plami. – Toshkent, 2023.